

Лясота Аліна Євгенівна

Трансформація місця та ролі неурядових організацій у політичному процесі України

УДК 321.357

DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2021-2.9>

Лясота Аліна Євгенівна
кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри політології
Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара
пр. Гагаріна, 72,
Дніпро, Україна

Стаття присвячена дослідженню актуальної проблематики взаємодії неурядових організацій з іншими елементами політичної системи сучасної України.

Наявність розгалуженої системи неурядових організацій є запорукою демократизації суспільно-політичних відносин, побудови громадянського типу політичної культури та підвищення ефективності політичної системи суспільства загалом. Неурядові організації є важливою складовою частиною демократичної політичної системи і здійснюють комунікацію з іншими її складниками.

У рамках української політичної системи неурядові організації відіграють здебільшого допоміжну роль у взаємодії з політичними партіями. Політичні партії можуть залучити громадські організації з метою розширення власного електорального поля, відкритої або прихованої агітації, застосовувати у своїй діяльності аналітичні структури неурядових організацій, залучити до діяльності громадських активістів та ін. Особливо яскраво ці тенденції проявляються на локальному рівні. Водночас більшість національних, а тим більше міжнародних організацій мають ознаки незалежності, а інколи і самі становлять фундамент партійних структур. У рамках українського політичного процесу доволі багато прикладів, коли неурядова організація перетворювалась на політичну партію. Актуальність роботи полягає в необхідності дослідження трансформації місця та ролі неурядових організацій у сучасному політичному процесі.

Автор робить висновок, що найбільш важливими є процеси комунікації неурядових організацій із такими елементами політичної системи, як органи державної влади та місцевого самоврядування, політичні партії та інші неурядові організації (які можуть мати локальний, національний та міжнародний рівень).

***Ключові слова:** неурядові організації, політична система, громадянське суспільство, політичний процес.*

Вступ. Нині є досить широкий спектр взаємодії неурядових організацій та органів публічного управління. Основними формами впливу є лобізм, публічні консультації, громадський контроль та ін. Але для того, щоб ці форми були ефективними, потрібні відкритість, публічність, етичність, інституційна спроможність та відповідальність обох сторін цього процесу. На прикладі української політичної системи можна зазначити, що ця взаємодія поступово удосконалюється, але все ще має певні вади. В умовах відсутності сформованого інституту лобізму в Україні виразниками як загальних, так і приватних інтересів виступають здебільшого політичні партії. Неурядові організації в цьому контексті виступають як знаряддя досягнення політичних цілей із боку політичних партій.

В Україні нині діють понад 7 тис. неурядових організацій, які охоплюють понад 26 тис. членів. З метою реалізації та захисту власних потреб і інтересів ці організації вимушені взаємодіяти не тільки з органами влади, але й із політичними партіями, які ці органи влади здебільшого і формують.

Проблематика взаємодії неурядових організацій та органів державної влади має високий рівень теоретичного осмислення у вітчизняній політичній теорії. У різні часи дослідженням особливостей взаємодії держави та неурядових організацій займалися Н. Нижник [11], Є. Пожидаєв [14], О. Якубовський [18], І. Балута [3], А. Крупник [8] та ін.

Процес взаємодії неурядових організацій та політичних партій є малодослідженим в українській політичній теорії. До таких праць можна зарахувати роботи І. Драгана, Ю. Ключковського та О. Кокіца [7] Також важливим джерелом є матеріали, які підготували експерти Міжнародного Республіканського інституту [17].

Вагомий внесок у з'ясування багатьох аспектів участі неурядових організацій у виборчому процесі зробили в різний час такі вітчизняні вчені, як М. Лациба [9], І. Поліщук [15], О. Пащук [13], О. Антонова [1], Д. Арабаджієв [2] та ін.

Мета та завдання. Метою статті є дослідження трансформації місця та ролі неурядових організацій у політичному процесі України.

Методи дослідження. Використання структурно-функціонального аналізу та системного методу як основних у дослідженні дало змогу розглянути основні форми взаємодії неурядових організацій з іншими елементами політичної системи України.

Результати. Спочатку варто зазначити, що в науковій літературі виділяють велику кількість форм взаємодії неурядових організацій з органами державної влади (різних рівнів) та місцевого самоврядування. Конкретні види взаємодії суттєво залежать від національно-культурних особливостей правової та політичної системи. Узагальнюючі ці форми, можна виділити кілька основних видів взаємодії:

– підтримка національних та локальних неурядових організацій (здійснюється шляхом цільового фінансування або наданням грантової підтримки внаслідок відкритих конкурсів);

– участь у розробці, коригуванні та обговоренні проектів, які спрямовані на розвиток громадянського суспільства, економічного та політичного розвитку держави або локальної спільноти, дотримання прав та свобод громадян (публічні консультації, лобювання або аналітична робота «фабрик думок»);

– здійснення громадського моніторингу управлінських кроків органів державної влади та місцевого самоврядування (підготовка експертних висновків або експертних пропозицій);

– укладання договорів між органами державної влади та неурядовими організаціями у сфері надання послуг населенню (тристоронні угоди між владою, власниками виробництва та профспілковими організаціями);

– утворення консультативно-дорадчих органів (різного роду громадські ради), які діють у системі органів місцевого самоврядування і стають ланкою взаємодії між суспільством та органами влади;

– участь неурядових організацій у підготовці, перепідготовці та атестації управлінських кадрів, спільне навчання державних службовців та громадських активістів;

– реалізація органами влади досліджень громадської думки за допомогою громадських організацій та врахування результатів цих досліджень у виробленні управлінських рішень;

– створення асоційованих структур (фондів та асоціацій) із метою реалізації вузькоцільових завдань та проектів.

Дійсно, є багато форм взаємодії держави та неурядових організацій, але для ефективності цієї взаємодії потрібні інституційна спроможність, відкритість, відповідальність та політична незаангажованість; варто розуміти, що взаємодія держави та неурядових організацій має бути двостороннім процесом, який характеризується взаємним впливом цих двох суб'єктів. Активна участь неурядових організацій у виробленні управлінських рішень та підвищенні прозорості політичного процесу є можливою лише за умов відкритості, публічності та прозорості органів влади.

В умовах виборчих кампаній в Україні спостерігається активна взаємодія громадянських та партійних структур, яка може мати специфічні форми:

– створення неурядової організації в тих локаціях, де певна політична партія не є популярною (неурядова організація готує електоральне поле для кандидата, який не має балотуватися від малопопулярної партії, а буде позиціонувати себе як представника неурядової організації);

– фінансування (виборчі фонди є досить обмеженими, і партія може витратити кошти громад-

ської організації, що часто виражається в підкупі виборців);

– створення неурядових організацій із метою просування інтересів певних партій (неурядові організації виступають як юридичні особи, і партія таким чином легалізує свою діяльність та реалізує її через іншу юридичну форму);

– створення неурядових організацій із метою збільшення кількості спостерігачів на виборах, які часто виступають прихильниками певних політичних партій (технологія, яка зазвичай застосовується на мажоритарних округах та місцевих виборах);

– спонсорство (неурядові організації стають спонсорами для партійних структур);

– зрощення неурядових та партійних структур із метою реалізації політичних завдань (наприклад, об'єднання 80 неурядових структур у коаліцію, яка отримала назву «Реанімаційний пакет реформ» та з 2014 року домоглась прийняття 130 законів);

– неурядова організація як початок політичної кар'єри (політичний трамплін, перетворення неурядової організації на політичну партію, а її активістів – на політиків, наприклад, об'єднання «Самопоміч»).

Взаємодія неурядових організацій відбувається через партнерські відносини та стає одним з найважливіших підходів у їх діяльності за для досягнення конкретних політичних цілей [12]. Зазвичай об'єднання неурядових організацій відбувається з метою реалізації конкретних проектів та може набувати таких форм:

– об'єднання з метою отримання грантової підтримки з боку міжнародних донорів або органів державної влади;

– залучення інших неурядових організацій із метою реалізації певної частини проекту;

– створення коаліцій неурядових організацій, які мають спільну мету та цінності;

– об'єднання зусиль навколо вирішення суспільно значущих проблем.

Більшість міжнародних організацій, які існують на глобальному рівні, завжди налаштовані до побудови ефективної комунікації з національними неурядовими організаціями. У рамках політичного процесу сучасної України міжнародні донори надають допомогу національним неурядовим організаціям або власним структурним підрозділам, які діють в Україні, з метою підвищення прозорості електоральних процесів, процесів реформування системи державного управління та місцевого самоврядування, підвищення рівня політичної соціалізації населення та ін.

Таким чином, неурядові організації здійснюють активну комунікаційну взаємодію з іншими елементами політичної системи. Співпраця між неурядовими організаціями відбувається на усіх рівнях політичного процесу і має на меті підвищення

активності структур громадянського суспільства з метою вирішення завдань суспільного розвитку.

Далі логіка нашого дослідження передбачає аналіз ролі неурядових організацій у підвищенні прозорості електоральних процесів у сучасній Україні. Спостереження за виборами з боку громадських організацій є одним із найбільш важливих індикаторів розвитку демократичних процесів у країні. Позапартійний моніторинг виборчої кампанії та контроль із боку неурядових організацій значно підвищує прозорість, стримує та викриває порушення і фальсифікації та надає рекомендації щодо вдосконалення виборчого процесу.

Найбільш поширеними формами участі неурядових організацій у виборчому процесі є:

- участь у агітаційних кампаніях на користь певних кандидатів або партій;
- просвітницька діяльність серед електоральних груп та суб'єктів виборчої кампанії;
- інформаційно-аналітична діяльність у процесі висвітлення виборчої кампанії;
- спостереження за перебігом виборчого процесу.

Низка неурядових організацій також наполягали на законодавчому закріпленні можливостей для неурядових організацій висувати власних кандидатів (нині це право належить виключно політичним партіям) та формувати виборчі комісії (нині представники неурядових організацій можуть отримати лише статус спостерігача).

Практика делегування кандидатів до представницьких органів влади від неурядових організацій не є поширеною на пострадянському просторі, здебільшого вони були складником партійно-державного апарату. Серед країн Східної Європи тільки в Румунії є норма про право висувати кандидатів від неурядових організацій національних меншин, які з позиції виборчих дій прирівнюються до політичних партій [6].

В Україні організації національних меншин, як правило, мають свої локальні партійні структури (наприклад, угорці, які компактно проживають на території Закарпатської області) або балотуються за списками загальнонаціональних політичних партій (як представники організацій кримських татар). Але виборчі комісії формуються виключно політичними партіями, що викликає постійну критику щодо демократичності цієї процедури. В той же час неурядові організації не завжди можуть отримати статус саме офіційного спостерігача. Практика останніх виборчих кампаній засвідчила, що роль неурядових організацій помітною мірою зросла.

Основними концептуальними засадами впливу неурядових організацій на підвищення демократичності та прозорості виборчого процесу є:

- моніторинг виборчого процесу (короткотерміновий та довготерміновий);

- проведення екзит-полів та паралельного підрахунку голосів, що дає змогу виявити фальсифікації та порушення виборчого законодавства;

- звернення у відповідні органи за фактом підкупу виборців;

- викриття адміністративного ресурсу, який порушує рівність виборів;

- залучення пересічних виборців до громадського моніторингу перебігу виборчої кампанії;

- перевірка майбутніх кандидатів за критерієм доброчесності;

- навчальні тренінги для майбутніх спостерігачів і членів виборчих комісій різних рівнів;

- професійні консультації виборців;

- розширення інформаційного простору для неурядових організацій;

- розширення прав спостерігачів (спостерігач вже отримує не копію протоколу, а оригінал із мокрою печаткою, а це дає змогу оскаржувати результати в суді);

- мотивування та залучення громадян до здійснення контролю за діями влади у сфері виконання передвиборчих обіцянок.

Однак разом зі зростанням ролі неурядових організацій можна спостерігати низький рівень довіри до неурядових організацій із боку суспільства. Це пов'язано перш за все з тим, що громадяни часто не розмежовують політичні партії та неурядові організації та часто стикаються з організаціями, які представляють собою «філіали» конкретних партій. Також громадяни постійно відчують на собі вплив маніпулятивних технологій, критику різного роду чиновників та урядовців із боку неурядових організацій починають сприймати як конкурентну боротьбу за владу.

Наприклад, аналізуючи звіт неурядової організації «ОПОРА», основним пріоритетом якої є моніторинг виборчого процесу, можна констатувати, що остання парламентська кампанія в Україні (яка відбулась влітку 2019 року) характеризувалась високим рівнем участі неурядових організацій. Зі 163 зареєстрованих громадських організацій 95 (58%) мали досвід спостереження за виборами, проте більшість із них спостерігали за виборами лише раз – на чергових виборах Президента України 2019 року. Для 68 громадських організацій цей виборчий процес є першим, адже переважна частина з них створена лише напередодні виборів. Також назви деяких неурядових організацій були співзвучними з популярними на той час політичними партіями [10].

Важливим аспектом спостереження за виборчим процесом із боку неурядових організацій є присутність міжнародних спостерігачів, які у багатьох випадках представляють міжнародні неурядові організації.

Міжнародне спостереження представляє собою вияв інтересу міжнародного співтовариства до забезпечення прозорих та демократичних

виборів як складника розвитку демократії та громадянського суспільства. Результати міжнародного спостереження дають оцінку виборчих процесів, враховуючи міжнародні принципи та національне законодавство, водночас виходячи з того, що саме населення країни ставить остаточну крапку у процесі легітимації новообраних органів влади [16].

У контексті нашого дослідження доцільно розглянути роботу міжнародних спостерігачів в умовах парламентської виборчої кампанії 2014 року та парламентської виборчої кампанії 2019 р. Ці кампанії проходили на тлі глибоких суспільних трансформацій і тому привернули увагу найбільшої кількості міжнародних спостерігачів. Спостереження упродовж усієї виборчої кампанії 2014 року здійснювали 2017 спостерігачів, які представляли 20 міжнародних організацій. Найбільшу кількість спостерігачів представляли Бюро демократичних інститутів та прав людини ОБСЄ, ця організація спрямувала 776 осіб, що становило майже 40% від загальної кількості спостерігачів [4].

Першою міжнародною місією спостереження на виборах до Верховної ради 2014 року, яка надіслала своїх спостерігачів, стала організація ЕІМЕМО. В історії цієї організації це вже була дев'ята місія [19]. Спостереження за виборами з боку цієї організації відбувалась відповідно до міжнародних стандартів. Усі спостерігачі від організації підписали Кодекс поведінки міжнародних спостерігачів за виборами.

Напередодні парламентських виборів 2019 року ЦВК зареєструвала 21 міжнародну організацію, загальна кількість спостерігачів становила 1602 особи, а також окремо 117 спостерігачів з 12 іноземних країн [5]. Більшість неурядових організацій, які здійснювали моніторинг виборчої кампанії 2014 року, узяли активну участь і у 2019 році.

Висновки. По-перше, слід зазначити, що участь представників міжнародних неурядових організацій поступово зростає, що сприяє демократичності, відкритості та визнання легітимності їх результатів. Рекомендації, які надають суб'єктам виборчого процесу за підсумками довгострокового спостереження, можуть стати корисними в процесі вдосконалення виборчої системи та виборчого законодавства.

По-друге, участь неурядових організацій у виборчому процесі є доволі обмеженою. Можна сказати, що є потреба законодавчо удосконалити цю участь, а саме: надати законодавчий дозвіл у сфері участі неурядових організацій у формуванні виборчих комісій, надати національним неурядовим організаціям статус офіційних спостерігачів, розробити процедуру, яка б дозволяла неурядовим організаціям висувати власних кандидатів до представницьких органів влади.

По-третє, можна стверджувати, що за останні роки суттєво виріс професійний рівень неурядових

організацій, які здійснюють моніторинг виборчого процесу. З кожною виборчою кампанією він охоплює дедалі більше її складників, аналітичні звіти, які готуються цими організаціями, є якісними і професійними та становлять великий дослідницький інтерес.

Зрештою, роль міжнародних неурядових організацій необхідно розширити, що зробить виборчий процес більш прозорим, відкритим і матиме позитивні іміджеві наслідки на міжнародному рівні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Антонова О.Р. Вплив неурядових організацій на проведення парламентських виборів: форми участі та концептуальні засади. *Наукові праці. Державне управління*. 2012. № 9. С. 46–53.
2. Арабаджієв Д.Ю. Структурна характеристика громадського моніторингу за виборчим процесом. *Грані*. 2013. № 9 (101). С. 128–132.
3. Балута І.В. Форми та методи впливу неурядових організацій на прийняття державно-владних рішень. *Теорія та практика державного управління*. 2017. № 1. С. 1–6.
4. Відомості про офіційних спостерігачів від іноземних держав *Вісник Центральної виборчої комісії*. 2014. № 3 (30). С. 56–57.
5. Відомості про офіційних спостерігачів від іноземних держав. *Офіційний сайт Центральної виборчої комісії*. URL: <https://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2019/wp041pt001ГО1=919.Ы:т1>.
6. Про вибори до Палати Представників і Сенату : Закон № 68/1992. *Збірник виборчих законів країн Центральної та Східної Європи*. Вашингтон : Міжнародна фундація виборчих систем (ІБЕБ), 2002. С. 353.
7. Кокіц О. Особливості взаємодії політичних партій і представницьких органів місцевого самоврядування в Україні на сучасному етапі. URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2009/2009-03\(3y09kopuse\).pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2009/2009-03(3y09kopuse).pdf).
8. Крупник А.С. Громадський контроль: сутність та механізми здійснення. *Теоретичні та прикладні питання державотворення*. 2007. № 1. С. 96–115.
9. Лаціба М.В. Громадські організації на виборах. Київ : Український незалежний центр політичних досліджень, 2006. 56 с.
10. Лорян Р. Громадський моніторинг: хто спостерігатиме за позачерговими виборами до Верховної Ради? URL: <https://www.oporua.org/article/vybory/parlamentski-vybory/parlamentski-vybory-2019/fake-observers-2019>.
11. Нижник Н.Р. Неурядові організації як визначальна ознака демократичності суспільства. *Статистика України*. 2005. № 3. С. 73–77
12. Партнерство та співпраця як невід'ємна складова діяльності ОГС. Об'єднуємося заради реформ (UNITER). URL: <http://cd-platform.org/library/statti/1782-partnerstvo-ta-spivpratsia-ia-ke-nevid-iemna-skladova-dialnosti-ohs>.
13. Пащук О. Міжнародні наглядові органи у виборчому процесі України. *Вибори 2002: погляд молодих*. Київ, 2001.
14. Пожидаєв Є. О. Неурядові організації у суспільно-політичному житті України: межі участі та

пріоритети діяльності. *Стратегічні пріоритети*. 2007. № 4 (5). С. 19–26.

15. Поліщук І. О. Еволюція культури політичних виборів в Україні : монографія. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2008. 352 с.

16. Посібник зі спостереження за виборами / перекл. з англ. Компанія «К.Д.М.». [5-те вид]. Варшава, 2006. URL: www.osce.org/uk/odihr/elections/70293?downloadand=true (дата звернення: 07.04.2021).

17. Яку роль відіграють політичні партії та громадські організації в розвитку демократії. URL: <https://www.citizen.in.ua/photos/topic/f/20181203190717rozdilpdf>.

18. Якубовський О. Державна влада і громадянське суспільство: система взаємодії : монографія . Одеса : Вид- во ОРІДУ НАДУ, 2004. 196 с.

19. ENEMO є першою місією зі спостереження за виборами, яка направила своїх спостерігачів для моніторингу дострокових парламентських виборів в Україні у 2014 році. URL: <http://enemo.eu/uploads/file-manager/Missions/Ukraine-2014-EarlyParliamentary/ENEMOPressreleaseUkrainePE2014UKR.pdf>

REFERENCES:

1. Antonova O.R. (2021) Vplyv neurjadovykh orghanizacij na provedennja parlamentsjkykh vyboriv: formy uchasti ta konceptualjni zasady [The influence of non-governmental organizations on the conduct of parliamentary elections: forms of participation and conceptual principles]. *Naukovi praci. Derzhavne upravlinnja* [Scientific works. Governance], № 9, pp. 46–53.

2. Arabadzhijev D.Ju. (2013) Strukturna kharakterystyka ghromadsjkogho monitorynghu za vyborchym procesom [Structural characteristics of public monitoring of the election process]. *Ghrani* [Faces], № 9 (101), pp. 128–132.

3. Baluta I.V. (2017) Formy ta metody vplyvu neurjadovykh orghanizacij na pryjnjattja derzhavnovladnykh rishenj [Forms and methods of influence of non-governmental organizations on government decision-making]. *Teorija ta praktyka derzhavnogho upravlinnja*. [Theory and practice of public administration], № 1, pp. 1–6.

4. Vidomosti pro oficijnykh sposterighachiv vid inozemnykh derzhav (2014) [Information on official observers from foreign countries] *Visnyk Centralnoji vyborchoji komisiji* [Bulletin of the Central Election Commission]. № 3 (30), pp. 56–57.

5. Vidomosti pro oficijnykh sposterighachiv vid inozemnykh derzhav. Oficijnyj sajt Centralnoji vyborchoji komisiji. [Information on official observers from foreign countries. Official site of the Central Election Commission]. URL: <https://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2019/wp041pt001GhO1=919.bl:t1>

6. Pro vybory do Palaty Predstavnykiv i Senatu : Zakon № 68/1992. (2002) [Law "On Elections to the House of Representatives and the Senate" № 68/1992.] *Zbirnyk vyborchykh zakoniv krajin Centralnoji ta Skhidnoji Jevropy* [Collection of election laws of Central and Eastern Europe] Vashynghton : Mizhnarodna fundacija vyborchykh system (IBEB).

7. Kocic O. Osoblyvosti vzajemodiji politychnykh partij i predstavnycjkykh orghaniv miscevogho

samovrjaduvannja v Ukraini na suchasnomu etapi. [Features of interaction of political parties and representative bodies of local self-government in Ukraine at the present stage]. URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2009/2009-03\(3y09kopuse.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2009/2009-03(3y09kopuse.pdf).

8. Krupnyk A.S. (2007) Ghromadsjkyj kontrolj: sutnistj ta mekhanizmy zdijsnennja. [Public control: the essence and mechanisms of implementation] *Teoretychni ta prykladni pytannja derzhavotvorennja* [Theoretical and applied issues of state formation], № 1, pp. 96–115.

9. Lacyba M.V. (2006) Ghromadsjki orghanizaciji na vyborakh. [Public organizations at elections]. K. : Ukrainsjkyj nezalezhnyj centr politychnykh doslidzhenj.

10. Lorjan R. Ghromadsjkyj monitoryngh: kto sposterighatyme za pozacherghovymy vyboramy do Verkhovnoji Rady? [Public monitoring: who will observe the early elections to the Verkhovna Rada?]. URL: [https://www.oporaua.org/article/vybory/parlamentski-vybory/parlamentski-vybory-2019/fake observers 2019](https://www.oporaua.org/article/vybory/parlamentski-vybory/parlamentski-vybory-2019/fake%20observers%202019).

11. Nyzhnyk N.R. (2005) Neurjadovi orghanizaciji jak vyznachaljna oznaka demokratychnosti suspiljstva [Non-governmental organizations as a defining feature of democratic society] *Statystyka Ukrainy*. [Statistics of Ukraine], № 3, pp. 73–77.

12. Partnerstvo ta spivpracija jak nevid'jemna skladova dijajlnosti OGHs. Ob'jednujemosja zarady reform (UNITER). [Partnership and cooperation as an integral part of CSO activities. Uniting for Reform (UNITER)]. URL: <http://cd-platform.org/library/statti/1782-partnerstvo-ta-spivpratsia-iak-nevid-iemna-skladova-diialnosti-ohs>.

13. Pashuk O. (2002) Mizhnarodni naghlyadovi orghany u vyborchomu procesi Ukrainy. Vybory 2002: pohlyad molodykh [International supervisory bodies in the election process of Ukraine. Elections 2002: the view of the young]. K. : Nauka.

14. Pozhydaev Je.O. (2007) Neurjadovi orghanizaciju suspiljno-politychnomu zhytti Ukrainy: mezhi uchasti ta priorytety dijajlnosti [Non-governmental organizations in the socio-political life of Ukraine: limits of participation and priorities of activity]. *Strategichni priorytety*. [Strategic priorities], № 4 (5), pp. 19–26.

15. Polishuk I.O. (2008) Evolucija kuljтуры politychnykh vyboriv v Ukraini : Monografija [Evolution of the culture of political elections in Ukraine : Monograph]. X. : KhNU imeni V.N. Karazina.

16. Posibnyk zi sposterezhennja za vyboramy (2006) [Election Observation Handbook] [perekl. z angl.]. Kompanija «K.D.M.» [5-te vydannja]. Varshava. URL: www.osce.org/uk/odihr/elections/70293?downloadand=true

17. Jaku rolj vidighrajutj politychni partiji ta ghromadsjki orghanizaciji v rozvytku demokratiji [What role do political parties and public organizations play in the development of democracy?]. URL: <https://www.citizen.in.ua/photos/topic/f/20181203190717rozdilpdf>.

18. Jakubovsjkyj O. (2004) Derzhavna vlada i ghromadjanske suspiljstvo: systema vzajemodiji: monografija [State power and civil society: the system of interaction: a monograph]. Odesa: Vyd- vo ORIDU NADU.

19. ENEMO je pershoju misijeju zi sposterezhennja za vyboramy, jaka napravyla svojikh sposterighachiv dlja monitorynghu dostrokovykh parlamentsjkykh

vyboriv v Ukrajinі u 2014 roci [ENEMO is the first election observation mission to send observers to monitor the early parliamentary elections in Ukraine in 2014]. ULR: <http://enemo.eu/uploads/file-manager/Missions/Ukraine-2014-EarlyParliamentary/ENEMOPressreleaseUkrainePE2014UKR.pdf>.

Transformation of the place and role of non-governmental organizations in the political process of Ukraine

Liasota Alina Yevhenivna

PhD in Political Science,
Associate Professor,
Associate Professor at the Political
Science Department
Oles Honchar Dnipro National University
Nauki avenue, 72,
Dnipro, Ukraine

The article is devoted to the study of topical issues of interaction of non-governmental organizations with other elements of the political system of modern Ukraine.

The existence of an extensive system of non-governmental organizations is a guarantee of democratization of socio-political relations, building a civic type of political culture and increasing the efficiency of the political system of society as a whole. Non-governmental organizations are an important component of a democratic political system and communicate with other components.

Within the Ukrainian political system, NGOs mostly play a supporting role in interacting with political parties. Political parties may involve public organizations in order to expand their own electoral field, open or covert agitation, use analytical structures of non-governmental organizations in their activities, involve public activists in their activities, and others. These trends are especially pronounced at the local level. At the same time, most national, and even more so international, organizations have signs of independence, and sometimes they themselves form the foundation of party structures. Within the Ukrainian political process, there are many examples of a non-governmental organization turning into a political party. The urgency of the work lies in the need to study the transformation of the place and role of non-governmental organizations in the modern political process.

To date, there is a fairly wide range of interaction between NGOs and public administration. The main forms of influence are lobbying, public consultations, public control, etc. But for these forms to be effective, openness, publicity, ethics, institutional capacity and accountability are needed on both sides of the process. On the example of the Ukrainian political system, it can be noted that this interaction is gradually improving, but still has some shortcomings.

The author concludes that the most important are the processes of communication of non-governmental organizations with such elements of the political system as public authorities and local governments, political parties and other non-governmental organizations (which may have local, national and international levels).

Key words: non-governmental organizations, political system, civil society, political process.